

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

9. jaanuar 2015^{*i}

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Lapserööv – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artikli 11 lõiked 7 ja 8

Kohtuasjas C-498/14 PPU,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour d'appel de Bruxelles'i (Belgia) 7. novembri 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. novembril 2014, menetluses

RG

versus

SF,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen (ettekandja), kohtunikud K. Jürimaë, J. Malenovský, M. Safjan ja A. Prechal,

kohtujurist: N. Jääskinen,

kohtusekretär: ametnik V. Tourrès,

arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu 7. novembri 2014. aasta taotlust, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. novembril 2014, lahendada eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirmenetluses,

arvestades neljanda koja 18. novembri 2014. aasta otsust see taotlus rahuldada,

arvestades kirjalikus menetluses ja 11. detsembri 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Belgia valitsus, esindajad: C. Pochet, J.-C. Halleux ja L. Van den Broeck,
- Euroopa Komisjon, esindaja: M. Wilderspin,

olles ära kuulanud kohtujuristi,

on teinud järgmise

^{*} Kohtumenetluse keel: prantsuse.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (EÜT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243; edaspidi „määrus”), artikli 11 lõikeid 7 ja 8.
- 2 Eelotsusetaotlus esitati RG ja SF vahelises kohtuasjas, mis puudutas vanemlikku vastutust nende poja TE suhtes, keda SF Poolas kinni peab.

Õiguslik raamistik

1980. aasta Haagi konventsioon

- 3 25. oktoobril 1980 Haagis sõlmitud lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni (edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon”) artiklis 3 on sätestatud:

„Lapse äraviimine või kinnipidamine on õigusvastane, kui:

- a) see on vastuolus füüsilisele või muule isikule või asutusele vahetult enne lapse äraviimist või kinnihoidmist tema [alalise elamiskoha] riigi seaduse alusel antud [ainu- või ühise] [isikuhooldusõigusega]; ja
- b) äraviimise või kinnihoidmise ajal [isikuhooldusõigust] teostati [tegelikult üksi või ühiselt] või oleks teostatud, kui last ei oleks ära viidud või kinni hoitud.

Punktis a nimetatud [isikuhooldusõigus] tekib seaduse, kohtu või haldusorgani otsuse või riigi seaduse kohase lepingu alusel.”

- 4 Konventsiooni artikkel 12 on sõnastatud järgmiselt:

„Kui lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane artikli 3 järgi ja kohtu- või haldusmenetluse alguseks lapse asukohariigis on lapse õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest möödunud alla aasta, nõuab asjaomane asutus lapse viivitamatut tagastamist.

[...]”.

- 5 1980. aasta Haagi konventsiooni artikkel 13 sätestab:

„[Sõltumata eelmises artiklis sätestatust ei ole taotluse saanud riigi kohus või haldusasutus kohustatud tegema otsust lapse tagastamise kohta], kui lapse tagastamisele vastu vaidlev füüsiline või muu isik või asutus tõendab, et:

- a) lapse eest hoolitsenud füüsiline või muu isik või asutus ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma [isikuhooldusõigust] või et ta on täielikult või osaliselt nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega, või
- b) lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda.

[...]”.

- 6 1980. aasta Haagi konventsioon jõustus 1. detsembril 1983. Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on selle osapooled.

Liidu õigusnormid

- 7 Määruse põhjendused 12, 17, 18 ja 23 on sõnastatud järgmiselt:

„(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

[...]

(17) Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral tuleks viivitamatult saavutada lapse tagastamine ja sel eesmärgil kohaldatakse jätkuvalt [...] 1980. aasta Haagi konventsiooni, mida täiendavad käesoleva määruse sätted, eriti artikkel 11. Kohtud liikmesriigis, kuhu laps on ebaseaduslikult ära viidud või kus teda ebaseaduslikult kinni peetakse, peaksid saama konkreetsetel nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel tema tagastamist vastustada. Sellise otsuse võiks asendada selle liikmesriigi kohtu hilisema otsusega, kus oli lapse alaline elukoht enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist. Kui see otsus sisaldab lapse tagasitoomist, peaks tagasitoomine toimuma, ilma et liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud või kus teda kinni peetakse, oleks otsuse tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks vaja erimenetlust.

(18) Kui kohus on otsustanud jätta laps 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 alusel tagasi saatmata, peaks ta sellest teatama pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps alaliselt elas enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist. Kui viimati nimetatud liikmesriigi kohtus ei ole hagi esitatud, peaks see kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama. See kohustus ei tohiks keskasutust takistada sellest teatamast ka asjaomastele ametivõimudele vastavalt siseriiklikule õigusele.

[...]

(33) Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta [edaspidi „harta”] põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud [harta] artiklis 24.”

- 8 Määruse artikli 1 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[...]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. Artikli 1 lõikes b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

a) eestkosteõigus ja suhtlusõigus;

[...]”.

[Mõiste „eestkosteoigus” asemel on käesolevas otsuses edaspidi kasutatud täpsemat mõistet „isikuhooldusõigus”]

9 Määruse artikkel 2 sätestab:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) mõiste „kohus” hõlmab kõiki liikmesriikide asutusi, mis on pädevad vastavalt artiklile 1 käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes;

[...]

- 7) mõiste „vanemlik vastutus” tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab [isikuhooldus]õigust ja suhtlusõigust;

- 8) mõiste „vanemliku vastutuse kandja” on iga isik, kellel on lapse suhtes vanemlik vastutus;

- 9) mõiste „[isikuhooldus]õigus” hõlmab lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht;

- 10) mõiste „suhtlusõigus” hõlmab eeskätt õigust viia laps piiratud ajavahemikuks kohta, mis ei ole tema alaline elukoht;

- 11) mõiste „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine” tähendab lapse äraviimist või kinnipidamist juhul, kui:

- a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud [isikuhooldus]õigust liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist;

ning

- b) seda [isikuhooldus]õigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. [Isikuhooldus]õigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.”

10 Artikkel 8 „Üldine kohtualluvus” sätestab:

„1. Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.

2. Lõiget 1 kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti.”

11 Määruse artikkel 11 „Lapse tagasitoomine” sätestab:

„1. Kui isik, institutsioon või muu organ, kellel on [isikuhooldus]õigus, taotleb liikmesriigi pädevatelt asutustelt kohtuotsuse tegemist [1980. aasta] Haagi konventsiooni [...] alusel, et saavutada lapse tagasitoomist, kes on ebaseaduslikult ära viidud või kinni peetud liikmesriigis, mis ei ole see liikmesriik, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, kohaldatakse lõikeid 2–8.

[...]

3. Kohus, kellele on esitatud lõikes 1 nimetatud lapse tagasitoomise taotlus, tegutseb taotluse menetlemisel kiiresti, kasutades kõige kiiremat siseriiklikus õiguses sätestatud korda.

Ilma et see piiraks esimese lõigu kohaldamist, teeb kohus otsuse hiljemalt kuus nädalat pärast taotluse esitamist, kui see ei ole erandlike asjaolude tõttu võimatu.

[...]

6. Kui kohus on teinud tagasitoomisest keeldumise otsuse 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohaselt, peab kohus viivitamatult otse või oma keskasutuse kaudu edastama tagasitoomisest keeldumise otsuse ja kõigi asjakohaste dokumentide koopiad, eeskätt kohtuistung protokoll, ärakirja, siseriikliku õigusega määratud pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas. Kohus peab kõik nimetatud dokumendid saama ühe kuu jooksul pärast tagasitoomisest keeldumise otsuse kuupäeva.

7. Kui üks osapooltest ei ole juba pöördunud kohtusse liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, peab lõikes 6 nimetatud teabe saanud kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama ja kutsuma neid vastavalt siseriiklikule õigusele esitama kohtule oma seisukoht kolme kuu jooksul alates teatamise kuupäevast, et kohus saaks lapse [isikuhoolde]õiguse küsimuse läbi vaadata.

Ilma et see piiraks käesolevas määruses sisalduvate kohtualluvust käsitlevate eeskirjade kohaldamist, lõpetab kohus menetluse, kui talle pole tähtjaks seisukohti esitatud.

8. 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohasest tagasitoomisest keeldumise otsusest olenemata on iga hilisem lapse tagasitoomist nõudev otsus, mille teeb vastavalt käesolevale määrusele pädev kohus, täitmisele pööratav vastavalt III peatüki 4. jaotisele lapse tagasitoomise tagamiseks.”

- 12 Määruse artiklis 15 „Kohtuasja üleviimine kohtusse, kus on asja arutamiseks paremad võimalused” on sätestatud:

„Erandina võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides:

- a) peatada kõnealuse menetluse või selle osa ja kutsuda osapooli esitama taotlust kõnealuse teise liikmesriigi kohtule vastavalt lõikele 4; või
- b) taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse vastavalt lõikele 5.”

Belgia õigusnormid

- 13 Kohtute seadustiku (*Code judiciaire*) artikkel 1322i, mida on muudetud 30. juuli 2013. aasta seadusega, millega luuakse perekonnakohus (*Loi portant création du tribunal de la famille*), (edaspidi „kohtute seadustik”) on sõnastatud järgmiselt:

„1. Välismaal tehtud otsus lapse tagasitoomisest keeldumise kohta ja sellele lisatud dokumendid, mis on artikli 1322a lõikes 3 viidatud nõukogu määruse artikli 11 lõike 6 alusel edastatud keskasutusele, saadetakse tähtkirjaga selle apellatsioonikohtu asukohas asuva esimese astme kohtu kohtusekretärile, mille tööpiirkonnas laps vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas.

2. Niipea, kui dokumendid kätte saadakse ja hiljemalt kolme tööpäeva jooksul teatab kohtusekretär kohtudokumendiga pooltele ja prokuratuurile lõikes 1 viidatud nõukogu määruse artikli 11 lõikes 7 toodud teabe. Kohtudokument sisaldab järgmisi andmeid:

- 1) artikli 1322a lõikes 3 viidatud nõukogu määruse artikli 11 tekst;
- 2) palve pooltele esitada kohtukantseleile kolme kuu jooksul alates teatamisest oma nõuded. Nende nõuete esitamine on samaväärne esimese astme perekonnakohtu poole pöördumisega.
3. Kui vähemalt üks pooltest esitab nõudeid, kutsub kohtusekretär viivitamatult pooled esimesele vabale kohtuistungile.
4. Perekonnakohtu poole pöördumine peatab menetlused, mis on algatatud kohtutes, kes lahendavad vaidlust vanemliku vastutuse küsimuses või seotud vaidlusi.
5. Kui pooled ei ole esitanud kohtule nõudeid lõike 2 punktis 2 esitatud tähtajal, annab perekonnakohus sellekohase määruse, mille kohtusekretär teatab pooltele, keskasutusele ja prokuratuurile.
6. Otsus, mis tehakse lõikes 1 viidatud nõukogu määruse artikli 11 lõike 8 alusel lapse isikuhooldusõiguse küsimuses, võib ühe poole taotlusel puudutada ka suhtlusõigust, kui selle otsusega antakse korraldus laps Belgiasse tagasi tuua.
7. Lõikes 6 viidatud otsuse teatab kohtusekretär kohtudokumendiga pooltele, prokuratuurile ja Belgia keskasutusele.
8. Üksnes Belgia keskasutusel on õigus edastada otsus ja sellega seotud dokumendid selle liikmesriigi keskasutusele, kus tehti tagasitoomisest keeldumise otsus.
9. Lõikes 1 viidatud nõukogu määruse artikli 11 lõigete 7 ja 8 kohaldamiseks viiakse läbi lapse ärakuulamine vastavalt selle määruse artikli 42 lõike 2 punktile a ja nõukogu 28. mai 2001. aasta määrusele (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusasjades.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 14 Poola kodaniku SF ja Belgias elava Briti kodaniku RG suhtest sündis 21. detsembril 2011 Poolas laps TE.
- 15 Ema [SF] ja laps asusid elama Brüsselisse (Belgia) 2012. aasta juulis ja augustis, kui laps oli seitsmekuune. Alates sinna elama asumisest elas laps koos emaga ja kohtus regulaarselt isaga.
- 16 Isa ja ema osalesid 2013. aasta augustis ja septembris kohalikus vahendusmenetluses, et leppida kokku lapse elukoha jagamise küsimuses, kuid mingit kokkulepet ei sõlmitud.
- 17 Ema teatas 16. oktoobril 2013 isale, et ta läheb lapsega Poolasse puhkusele.
- 18 Isa pöördus 18. oktoobril 2013 esitatud hagiavaldusega Tribunal de la jeunesse de Bruxelles'i (Brüsseli noortekohus) poole, et see kohus võtaks eelkõige seisukoha vanemliku vastutuse teostamise korra ja lapse elukoha määramise kohta.
- 19 Lisaks pöördus isa 23. oktoobril 2013 esialgse õiguskaitse üle otsustava kohtuniku poole, et esialgse õiguskaitse korras ja kiireloomuliselt määrataks lapse teiseks elukohaks isa elukoht.

- 20 Kui isa sai aru, et emal ei olnud kavatsust naasta nende ühise lapsega Belgiasse, muutis ta esialgse õiguskaitse üle otsustavale kohtunikule ja Tribunal de la jeunesse de Bruxelles'ile esitatud nõudeid ja taotles eelkõige õigust ainsana teostada vanemlikku vastutust, õigust määrata lapse peamine elukoht ja emale määratavat keeldu lahkuda koos lapsega Belgia territooriumilt. Ema omakorda vaidlustas Belgia kohtute rahvusvahelise kohtualluvuse, taotledes määruse artikli 15 kohaldamist ja menetluse üleviimist Poola kohtutesse, kellel on eriline seos lapse olukorraga, kuna laps elab Poolas ja on vahepeal läinud seal lasteaeda.
- 21 Esialgse õiguskaitse üle otsustav kohtunik tunnistas oma 19. detsembri 2013. aasta otsuses, et tal on pädevus, ja rahuldab esialgse õiguskaitse alusel ja kiireloomulisuse huvides isa nõuded.
- 22 Tribunal de la jeunesse de Bruxelles tunnistas 26. märtsi 2014. aasta otsuses, et tal on kohtualluvus ja otsustas, et vanemlikku vastutust teostavad mõlemad vanemad koos; et lapse peamine elukoht on ema elukoht, ja määras isale teisese õiguse elukohta ajutiselt määrata vastavalt igal teisel nädalavahetusel, kusjuures ta peab ise Poolasse minema.
- 23 Kuna isa leidis, et selle kohtuotsusega kinnitati nende ühise lapse ebaseaduslikku äraviimist Poolasse ja anti sellisele asjade käigule positiivne õiguslik tagajärg, siis esitas isa viidatud kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus), milles palus esiteks määrata, et ainult temal on õigus teostada vanemlikku vastutust ning otsustada lapse peamine elukoht.
- 24 Samal ajal sisulise menetlusega Belgia kohtutes esitas isa 20. novembril 2013 Belgia keskasutusele taotluse lapse viivitamatuks tagasitoomiseks Belgiasse vastavalt 1980. aasta Haagi konventsioonis tagasitoomiseks ette nähtud menetlusele.
- 25 Płońsk'i (Poola) piirkondlik kohus tuvastas 13. veebruari 2014. aasta otsuses, et ema on lapse ebaseaduslikult ära viinud ja et lapse alaline elukoht enne tema äraviimist oli Belgias. See kohus otsustas siiski teha tagasitoomisest keeldumise otsuse, tuginedes 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 punktile b.
- 26 Belgia keskasutus, kes sai Poola keskasutuselt koopia sellest tagasitoomisest keeldumise otsusest ja sellega seotud dokumentidest, esitas 10. aprillil 2014 selle otsuse Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'i (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus) kantseleile ning pooltel paluti esitada oma nõuded. Isa esitas 9. juulil 2014 sellele kohtule nõuded ning see kujutas endast menetluse algatamist Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'i presidendi juures, kellel oli vastavalt kohtute seadustiku artikli 1322i redaktsioonile, mis kehtis enne 30. juuli 2013. aasta seaduse (millega loodi perekonnakohus) jõustumist, pädevus otsustada lapse hooldusõiguse üle vastavalt määruse artikli 11 lõigetele 6 ja 7. Kohtute seadustiku artikli 1322i kohaselt toob menetluse algatamine selles kohtus kaasa kõigi menetluste peatamise, mis on algatatud teistes kohtutes vanemliku vastutuse küsimuses või seotud menetlustes. Nimetatud seaduse jõustumise järel anti see kohtuasi üle Tribunal de la famille de Bruxelles'ile (Brüsseli perekonnakohus).
- 27 Cour d'appel de Bruxelles tegi 30. juulil 2014 vahemääruse, mis ema suhtes tehti tagaselja ja milles kinnitati Tribunal de la jeunesse de Bruxelles'i kohtuotsust osas, kus tuvastati, et Belgia kohtul on rahvusvaheline kohtualluvus teha sisuline otsus vanemliku vastutuse küsimustes. Seevastu, tuvastades, et pooled olid vahepeal esitanud Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'i presidendile taotluse määruse nr 11 artikli 11 lõigete 6 ja 7 alusel, siis lükkas see apellatsioonikohus otsuse tegemise sisulistes küsimustes edasi ja palus Belgia keskasutusel edastada tema menetluses oleva asja toimikusse lisamiseks terve toimik, mille see keskasutus oli kohtute seadustiku artikli 1322i alusel esitanud Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'i kantseleile. Jäädes lõpuks ootama, mida see esimese astme kohus otsustab määruse artikli 11 lõigete 6–8 järgses menetluses, otsustas Cour d'appel de Bruxelles esialgse õiguskaitse meetmena, et ema peab edastama isale enda ja poja uue elukoha aadressi, ja määras isa poolt oma lapsega suhtlemise õiguse kasutamise tingimused.

- 28 Kuna ema keeldus edastamast aadressi, kus ta lapsega koos elab, ei saanud isa kasutada talle kohtu poolt antud suhtlusõigust.
- 29 Paralleelselt isa poolt Belgias algatatud menetlustega algatas ema Poolas erinevad menetlused seoses vanemliku vastutusega. Poola kohtud tunnistasid, et Belgia kohtus oli menetlus esimesena algatatud ja et see Belgia kohus oli tunnistanud, et asi kuulub tema rahvusvahelisse kohtualluvusse, ning leidsid, et neil ei ole selles küsimuses kohtualluvust.
- 30 Tribunal de la famille de Bruxelles otsustas 8. oktoobri 2014. aasta lõpliku otsusega viia kohtuasi üle Cour d'appel de Bruxelles'i, kuna isa oli määruse artikli 11 lõike 7 tähenduses Belgia kohtutes menetluse algatanud enne lapse ebaseaduslikku äraviimist ja kuna sisuline vaidlus oli viidatud apellatsioonikohtus pooleli.
- 31 Cour d'appel de Bruxelles leiab, et Belgia õiguse kohaselt ei saa järeldada, et selles kohtus on algatatud määruse artikli 11 lõigetes 6–8 käsitletud menetlus Tribunal de la famille de Bruxelles'i 8. oktoobri 2014. aasta otsusega, millega viidi kohtuasi talle üle. Kõnealune apellatsioonikohus leiab nimelt, et sellise menetluse saab tema juures algatada üksnes apellatsioonkaebusega, mille üks pooltest selle perekonnakohtu otsuse peale esitab.
- 32 Apellatsioonikohus küsib, kas arvestades kiire menetlemise ja tõhususe nõudeid – mida peab järgima määruse artikli 11 lõigetes 6–8 toodud menetlus –, on selle artikli lõikega 7 vastuolus, kui liikmesriik annab spetsialiseerunud kohtule ainupädevuse seda menetlust läbi viia ning ühtlasi määrab, et kõik vanemlikku vastutust käsitlevad menetlused mõnes muus kohtus peatatakse alates hetkest, kui sellele spetsialiseerunud kohtule on hagi esitatud.
- 33 Niisiis leiab Cour d'appel de Bruxelles, et Euroopa Kohtule tuleb esitada eelotsuse küsimus määruse artikli 11 lõigete 7 ja 8 tõlgendamiseks, et saaks kindlaks teha Belgia kohtu, kellel on liidu õiguse kohaselt pädevus, ja et eelkõige otsustada, kas see sama apellatsioonikohus, kus on algatatud sisuline menetlus vanemliku vastutuse kohta, saab otsustada vastavalt määruse artikli 11 lõigetes 6–8 toodud menetluse üle.
- 34 Neil asjaoludel otsustas Cour d'appel de Bruxelles menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas määruse artikli 11 lõikeid 7 ja 8 võib tõlgendada nii, et need ei võimalda liikmesriigil:

- eelistada vanemapoolse röövimise olukordades nendes [õigusnormides] ette nähtud menetluse puhul kohtute spetsialiseerumist isegi siis, kui mõnes kohtus on juba pooleli menetlus lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse sisulises küsimuses;
- võtta kohtult, milles on juba pooleli menetlus lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse sisulises küsimuses, pädevust teha otsus lapse hooldusõiguse küsimuses, kuigi ta on nii rahvusvaheliselt kui ka siseriiklikult pädev tegema otsust lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse küsimustes?”

Eelotsuse kiirmenetlus

- 35 Cour d'appel de Bruxelles palus lahendada eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 sätestatud kiirmenetluses, võttes arvesse põhikohtuasja ülimat kiireloomulisust. See puudutab nimelt vanemliku vastutuse teostamist ja lapse isikuhooldusõigust kontekstis, kus on oht tekitada pöördumatu kahju isa ja poja vahelisele suhtele, sest pojale ei ole hetkel võimaldatud oma isaga kohtuda.

- 36 Sellega seoses olgu esiteks öeldud, et eelotsusetaotlus käsitleb niisuguse määruse tõlgendamist, mis võeti vastu konkreetselt EÜ artikli 61 punkti c alusel – praegune ELTL artikkel 67, mis kuulub EL toimimise lepingu vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala reguleerivasse V jaotisse, nii et kõnesolev eelotsusetaotlus kuulub kodukorra artiklis 107 määratletud eelotsuse kiirmenetluse kohaldamisalasse.
- 37 Teiseks ilmneb eelotsusetaotlusest, et SF keeldub täitmast Cour d'appel de Bruxelles'i 30. juuli 2014. aasta otsust, millega see kohus esiteks tegi SF-le korralduse edastada RG-le 8 päeva jooksul kohtuotsuse kättetoimetamisest tema ja lapse uue elukoha aadress, ja teiseks otsustas, et RG-l on TE suhtes suhtlusõigus igal kolmandal nädalavahetusel, kui pooled ei sõlmi muud kokkulepet.
- 38 Sellega seoses tuleb märkida, et käesolevas asjas on tegu kolmeaastase lapsega, kes on olnud oma isast lahus enam kui aasta. Seetõttu võib kehtiva olukorra jätkumine – kusjuures seda olukorda iseloomustab eelkõige oluline distantis isa ja lapse elukoha vahel – tõsiselt kahjustada lapse tulevast suhet oma isaga.
- 39 Selles olukorras otsustas Euroopa Kohtu neljas koda kodukorra artikli 108 alusel ettekandja-kohtuniku ettepaneku põhjal ja pärast kohtujuristi ärakuulamist rahuldada eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlus lahendada eelotsusetaotlus kiirmenetluses.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 40 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse artikli 11 lõikeid 7 ja 8 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui liikmesriik annab spetsialiseerunud kohtule pädevuse vaadata läbi lapse tagasitoomise ja hooldusõiguse küsimus nendes sätetes ette nähtud menetluses, isegi kui teises kohtus on juba algatatud menetlus seoses vanemliku vastutusega selle lapse suhtes.
- 41 Tuleb meenutada, et määruse eesmärk ei ole liikmesriikide materiaalõigusnormide ja menetlusnormide ühtlustamine. Siiski on oluline, et siseriiklike normide rakendamine ei kahjustaks määruse kasulikkust mõju (vt selle kohta kohtuotsus Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, punkt 82).
- 42 Käesolevas kontekstis tuleb ühtlasi rõhutada, et määruse põhjendusest 33 ilmneb lisaks, et määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni harta põhimõtetest ning eeskätt püütakse tagada harta artiklis 24 sätestatud lapse põhiõiguste austamist, mille hulgas on eelkõige õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga (vt selle kohta kohtuotsus McB, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punkt 60).
- 43 Määruse artikli 11 lõikes 6 on märgitud, et kui lapseröövi järel on kohus teinud tagasitoomisest keeldumise otsuse 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohaselt, peab see kohus viivitamatult otse või oma keskasutuse kaudu edastama tagasitoomisest keeldumise otsuse ja kõigi asjakohaste dokumentide koopiad, eeskätt kohtuistungiprotokolli ära kirja, siseriikliku õigusega määratud pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas. Tuleb märkida, et otsene viide siseriiklikule õigusele näitab eelkõige seda, et see liikmesriik, kus oli lapse alaline elukoht vahetult enne äraviimist, võib määruse eesmärke silmas pidades kindlaks määrata, millisel kohtul on pädevus otsustada lapse tagasitoomise küsimuse üle pärast seda, kui liikmesriigis, kuhu laps on viidud, on tehtud tagasitoomisest keeldumise otsus.
- 44 Mis puudutab määruse artikli 11 lõiget 7, siis on selles sätestatud, et kui on tehtud tagasitoomisest keeldumise kohtuotsus, siis kui üks osapooltest ei ole juba pöördunud kohtusse liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, peab nimetatud kohtuotsust puudutava teabe saanud kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama ja kutsuma neid vastavalt siseriiklikule õigusele esitama kohtule oma seisukoht, et kohus saaks lapse hooldusõiguse küsimuse läbi

vaadata. Siiski ei ole määruse selles sättes ega määruse artikli 11 lõikes 6 tuvastatud siseriiklikku kohut, millel on pädevus vaadata läbi lapse hooldusõiguse küsimus pärast tagasitoomisest keeldumise otsust. Sama kehtib ka selle artikli lõike 8 kohta.

- 45 Sellega seoses, ehkki määruse artikli 11 lõike 7 kohaselt peab see kohus või keskasutus edastama pooltele koopia 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 alusel tehtud tagasitoomisest keeldumise otsusest, et vajaduse korral saaks hinnata lapse isikuhooldusõiguse küsimust (kui üks osapooltest ei ole juba pöördunud kohtusse liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas), siis tuleb uurida, kas siseriikliku õigusega saab otsustada, et sellise kohtusse pöördumise korral kaotab kohus, kes on siseriikliku õiguse kohaselt pädev nimetatud hindamist läbi viima, oma pädevuse sama liikmesriigi teiste kohtute kasuks.
- 46 Nimelt, nagu märkis kohtujurist oma seisukoha punktis 60, ei ole määruse artikli 11 lõige 7 norm, mille eesmärk on määrata kindlaks pädev kohus, vaid pigem tehnilist laadi norm, mille peamine eesmärk on määrata kindlaks tagasitoomisest keeldumise otsusega seotud asjaoludest teatamise kord.
- 47 Lisaks võib meelde tuletada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa määruse artikli 11 lõikest 7 järeldada, et lapse isikuhooldusõigust käsitlev otsus on tingimata eeltingimuseks vajaduse korral lapse tagasitoomist nõudva otsuse tegemiseks. Õigupoolest on viimati mainitud vaheotsus vajalik haldus- ja kohtumenetluste lõppeesmärgini jõudmiseks, see tähendab lapse olukorra nõuetele vastavusse viimiseks (vt selle kohta kohtuotsus Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, punkt 53).
- 48 Ehkki Belgia valitsus väidab, et siseriikliku menetlusõiguse kohaselt võib määruse artikli 11 lõigete 6–8 alusel lapse tagasitoomise küsimust lahendav kohus ühe poole taotlusel viia kohtuasja üle apellatsioonikohtule, kes lahendab sisuliselt vaidlust vanemliku vastutuse teostamisest selle lapse suhtes, et see apellatsioonikohus otsustaks nii tagasitoomise küsimuse kui ka lapse isikuhooldusõiguse küsimuse üle, siis see punkt käsitleb siseriikliku õiguse tõlgendamist ning ei kuulu Euroopa Kohtu pädevusse. Seega peavad Belgia kohtud selles osas otsustama.
- 49 Eelnevast tuleneb, et määruse artikli 11 lõigetes 6–8 toodud menetluse raames lapse tagasitoomise ja isikuhooldusõiguse üle otsustamiseks pädeva siseriikliku kohtu kindlaksmääramine kuulub liikmesriigi valikute alla ja seda ka siis, kui lapse tagasitoomisest keeldumise otsuse teatamise kuupäeval on teises kohtus juba algatatud sisuline menetlus seoses vanemliku vastutusega selle lapse suhtes.
- 50 Siiski ei saa selline valik kahjustada määruse kasulikku mõju, nagu on märgitud käesoleva otsuse punktis 41.
- 51 Määruse kasulikku mõju ei saa iseenesest kahjustada see, kui liikmesriik annab spetsialiseerunud kohtule pädevuse vaadata läbi lapse tagasitoomise ja isikuhooldusõiguse küsimus määruse artikli 11 lõigetes 7 ja 8 ette nähtud menetluses, isegi kui teises kohtus on juba algatatud menetlus seoses vanemliku vastutusega selle lapse suhtes.
- 52 Siiski tuleb tagada, et sellises olukorras, nagu põhikohtuasjas käsitusel, on selline pädevuse omistamine kooskõlas harta artiklis 24 esitatud lapse põhiõigustega ja eelkõige nende menetluste kiire läbiviimise eesmärgiga.
- 53 Mis puudutab kiire menetlemise eesmärki, siis tuleb meelde tuletada, et asjassepuutuvaid siseriiklikke õigusnorme kohaldades peab siseriiklik kohus nende tõlgendamisel lähtuma liidu õigusest ja eelkõige määrusest.

- 54 Eelnevat silmas pidades tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et määruse artikli 11 lõikeid 7 ja 8 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole põhimõtteliselt vastuolus, kui liikmesriik annab spetsialiseerunud kohtule pädevuse vaadata läbi lapse tagasitoomise ja isikuhooldusõiguse küsimus nendes sätetes ette nähtud menetluses, isegi kui teises kohtus on juba algatatud menetlus seoses vanemliku vastutusega selle lapse suhtes.

Kohtukulud

- 55 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artikli 11 lõikeid 7 ja 8 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole põhimõtteliselt vastuolus, kui liikmesriik annab spetsialiseerunud kohtule pädevuse vaadata läbi lapse tagasitoomise ja hooldusõiguse küsimus nendes sätetes ette nähtud menetluses, isegi kui teises kohtus on juba algatatud menetlus seoses vanemliku vastutusega selle lapse suhtes.

Allkirjad

i — Anonüümseks muutmise taotlusest tulenevalt on punktides 2, 14, 15 ja 37 esitatud nimed asendatud tähtedega.